

Grípandi kærleikssøga

Náttin í Lissabon eftir Erich Maria Remarque er bæði ein vælskrivað politisk samtíðarlýsing og ein grípandi tekstur um kærleika

Ummæli

Hanus Kamban

Ísummar var undirritaði so heppin at fáa möguleika at ferðast við toki úr Hamburg suður til býin Verona í Norðuritalia. Vit fóru úr Hamburg kl 14 seinna-partin og lögdu leiðina gjøgnum vestara part av Týsklandi. Tað er kveikjandi og ómakaleyst soleiðis at verða borin, sum áskoðari, gjøgnum eitt søgu- og mentanar-ríkt landslag. Sum heimurin ger seg til at aksla sína skýmingar-kápu, eygleiðir tú býir, akrar, neyt á biti, skiftandi byggistíl. Har flýtur áin Rín, hævdar og berg varpa alsamt meira tognandi skuggar, og meðan mánin kagar fram, heldur tú teg hóma Lorelei, dagandi móti rekandi skýggjum, við gullspenni og tølendi sangi.

Staðarnøvn, sum daga á skeltum í býum ella á tokstøðum, eiga, við teirra farmi av mentanar-ligum tilsipingum, altíð eina serliga hugvídandi meg. Býir sum Münster og Osnabrück lýsa ímóti einum í skýmingini. Ein hugsar um Jan Mathijs og Jan Bockelson og teirra stokkuta túsundarárki ella um tann westfalska friðin, har arbeiðið hjá Richelieu kardinali - í øllum lutum dugnaligari, meira vitandi og framskygdari enn nútíðar imperiiskaparar - bleiv tann grund, sum eitt nýtt Europa, aftan á triátíarákríggið, skuldi byggja á.

Í Osnabrück, við bispasæti stovnaðum av Karlamagnusi, romanskari dómkirkju, gotiskum ráðhúsi og ríkum stál- og mál-míðnaði, búgva eini 160.000 fólk. Býurin er bókmentaliga áhuga-verdur m.a. av teirri grund, at her var rithøvundurin Erich Maria Remarque, 1898-1970, føddur.

Remarque var í mínum ungdómi eitt ógvuliga kent navn. Summi høvdu lisið skaldsøgur sum *Triumfbogan*, 1945, ella *Tann svartá obeliskin*, 1956, men kendast var

bókin *Im Westen nichts Neues*, 1929, sum eisini í dag verður lisin, bæði sum bókmentaligt verk og sum kelda til kunnleika um tilveruna í skotgrøvunum undir fyrra heimsbardaga. Speisemið í bókariheitinum var tá í okkara huga vanliga sett í samband við eitt annað tiltak, *Alt kvirt í Shipkaskarðinum*, sum fjarritað varð av hesum leiðum í 1877, meðan bulgarar og russarar stóðu í blóðugum bardaga móti turkum.

At Remarque ikki er heilt gloymdur, heldur ikki á okkara leiðum, gjørdist greitt í fjør, tá ið skaldsøgan *Náttin í Lissabon* (á týskum: *Die Nacht von Lissabon*), kom út á forlagnum Orðum og Løgum, í týðing eftir Ásu Højgaard Ellefsen. Henda bókin, upprunaliga útkomin í 1962, er í sínum tematikki knýtt at nazismuni, øðrum heimsbardaga og teirri heimleysu tilveruni hjá europeiskum emigrantum hesi árin.

Bókin hevur eina óvanliga søgugongd. Ein týskari, sum hevur sitið í kz-legu og er pínður har, men sum er sloppin til rýmingar og býr í París, ger av at sníkja seg inn aftur í landið, haðani hann er flýddur. Hann kemur í loyndum til Osnabrück, fær samband við konu sína, sum býr har, og tey flýggja síðani vesturum aftur, koma til Sveits og haðani til París. Rýmingin er ikki ótrupul, tí í fyrsta lagi hava tey ein Gestapo-mann í hølunum, og í øðrum lagi verður Frakland, eftir tann skjóta týska sigurin í 1940, býtt sundur í eitt øki undir týskum valdi og eitt annað umráði, tað sonevnda Vichy-Frakland, undir meira ella minni týskvinarligum, fronskum myndugleika.

Náttin í Lissabon er skrivað í einum heldur knøppum stíli, ið er fullur av fyndugum, lýriskum ella paradokskendum hugleiðingum um tilveruna, menniskjuni, minnið, kærleikan og deyðan. Fyri lesaran upplivist tað, sum fer bókin fram í tveimum lögum ella fláum í senn, øðrumegin tí søguliga og politiskt merktu samtíðini, har nazisma, bardagi og emigrantanna sperda leitan eftir ferðaseðlum, passum, visum

og pengum hava alt at siga, og hinumegin tí – næstan platonskt dæmda – andaliga ríkinum, har tað, sum bretar rópa *eternal verities*, er á dagsskránni.

Tann fyrra flógvinn hevur við

fáa nógvar lesarar. Tað tykist eisini greitt, at hon hevði hóskað væl til upplestur ella til evni í næmingauppgávum. Av somu orsök havi eg ikki hug at avdúka meira um sjálva søgugongdina.

Bókin *"Náttin í Lissabon"* eftir Erich Maria Remarque kom út í 1962 og er í sínum tematikki knýtt at nazismuni, øðrum heimsbardaga og teirri heimleysu tilveruni hjá europeiskum emigrantum hesi árin

sær, at skaldsøgan verður alsamt meira spennandi, og í stíli meira stutturðað og hastandi, longur vit koma í henni, tann seinna flógvinn ger hana alsamt meira grípandi. Hóast teir báðir jagstraðu høvuðspersónarnir noyðast at glímast við sera ítøkiligar meinbogar, er tað samstundis, sum flyta teir seg meira og meira út úr tíðini. Henda næstan festliga óveruleikakenslan kemur í hæddina, tá tey bæði í nakrar dagar lívbjarga sær á einum tómun slotti í Suðurfraklandi, á ein hátt stødd "handan veröld og heim", har tey lata seg í grýlubúna, drekka vín, dansa, filosofera og elska.

Henda skaldsøgan hevur eftir mínum tykki uppiborið at

Men eg kann nevna, at eg-persónurin í skaldsøguni eitt skifti situr í tí illa gitnu fronsku kz-leguni Le Vernet. Í essaysavninum *The Yogi and the Commissar*, bókin sum var við til at gera, at Múrurin fall í 1989, greiðir Arthur Koestler, samtíðarmaður (og kenningur) hjá Remarque, frá tilveruni í Le Vernet, í greinini, hann rópar "Heimsins útskot".

Náttin í Lissabon hevði ikki verið tað lesiupplivilsi hon er, um týðingin ikki var vandaliga gjørd. Vit føringar nema vanliga verkum, av teirri einføldu grund, at eingin enn hevur megnað at orðað okkum ein málnorm. Og tó liggur lykilin til ein slíkan norm – ta smidligu miðkósina,

beint yvir talumálinum - dygst fyri okkara fótum, í tekstum eftir stílmeistarar sum Hammershaimb, Mikkjal á Ryggi, Jóhannu Mariu Skylv Hansen, Rikard Long og Bjarna Niclasen. Henda umsetingin er góð og í støðum framúr væl úr hondum greidd. Hon hevði verið uppافتur betri, um orð sum "føla" og "lukta" (neyðug undir liðini á "kenna" og "rúka") vórðu brúkt nakað oftari, og um kenniorðs-syntaksur varð, ikki bara sum her lutvís brúktur, men fullfærdur í bókini.

Skaldsøgan er bygd upp sum frásøgn, søgd eftir einari nátt í Lissabon, beint áðrenn ferðaskipið fer til USA, sum tá var frælsisins lovaða land. Bókin lýkur sostatt í síni uttanrammu tey klassisku krøvini um staðsins og tíðarinnar eind.

Tað er tó meira áhugavert, at bókin ikki fyrst og fremst er ein politisk skaldsøga, og at forteljarin og eg-persónurin ikki er høvuðspersónur í bókini. Hetja í skaldsøguni er kona forteljarans, Helen, sum stígur fram í einum serligum bæði berum og hjarta-grípandi ljósi. Vit fáa einki at vita um hennara bakgrund, fortíð ella ævisøgu. Hon kemur ímóti okkum, ein næstan anoným vera uttan úr myrkursins ríki, við síni døkku vitan, ógloymandi ímyndað, sveipt í ta glæmu, sum Paulus, ið á sín hátt eisini var skald, kallar fram í trettanda kapitli í Fyrra Korintbrævi.

Náttin í Lissabon er við øðrum orðum ein kærleikssøga, har tilverunnar gálgafreistur bara kann dýpa ta intensu lívskensluna. Upp við tekstin loðar eitt merkiligt lýsi, ein tilverufatan, sum fær smálutir, fólilsir, ljósferð og náttúru – tað, sum Wallace Stevens kallar "gusty emotions on wet roads on autumn nights" – at hanga eitt bil í luftini, drálandi, við einum anga av ævinleika.

Náttin í Lissabon. Ása Højgaard Ellefsen týddi úr týskum. Prent Narayana Press. Orð og Løg 2007.